

UOT 37.01

Tamara Şirzad qızı Baxşəliyeva
Naxçıvan Müəllimlər İnstitutunun müəllimi

ŞƏXSİYYƏTYÖNLÜ TƏHSİLİN MƏZMUNUNUN YARADILMASI ÜZRƏ İŞİN ALİ MƏKTƏB TƏCRÜBƏSİNDƏ QOYULUŞU

Tamara Şirzad qızı Baxşəliyeva,
преподаватель Нахчыванского Института Учителей

ВНЕДРЕНИЕ РАБОТЫ ПО СОЗДАНИЮ СОДЕРЖАНИЯ ЛИЧНОСТНО-ОРИЕНТИРОВАННОГО ОБРАЗОВАНИЯ В ПРАКТИКУ ВЫСШЕЙ ШКОЛЫ

Tamara Shirzad Bakhshaliyeva,
lecturer at Nakhchivan Institute of Teachers

IMPLEMENTATION OF WORK ON THE CREATION OF THE CONTENT OF STUDENT-CENTERED EDUCATION IN THE PRACTICE OF HIGHER EDUCATION

Xülasə. Məqalə ali məktəblərdə səriştəyə əsaslanan şəxsiyyətyönlü təhsilin məzmununun yaradılması probleminin ali məktəb təcrübəsindəki qoyuluşunun vəziyyətinə həsr edilmişdir. Məqalədə səriştəyə əsaslanan şəxsiyyətyönlü təhsilin yeni məzmununun yaradılması Naxçıvan Muxtar Respublikasındakı ali təhsil müəssisələrinin təcrübəsi əsasında öyrənilərək ümumiləşdirilmişdir.

Açar sözlər: *şəxsiyyətin formalaşması, şəxsiyyətyönlü təhsil, təhsilin məzmunu, tələbəyönlülük, milli dəyərlər*

Резюме. Статья посвящена состоянию проблемы создания содержания личностно-ориентированного образования на основе компетентности в высшей школе. В статье обобщено создание нового содержания компетентностно-личностного образования на основе опыта высших учебных заведений Нахчыванской Автономной Республики.

Ключевые слова: *формирование личности, личностно-ориентированное образование, содержание образования, ориентированность на студента, национальные ценности*

Summary. The article is devoted to the state of the problem of creating the content of personality-oriented education based on competence in higher education in the practice of higher education. The article summarizes the creation of a new content of competency-based personality-based education based on the experience of higher education institutions in the Nakhchivan Autonomous Republic.

Key words: *personality formation, personality-oriented education, content of education, student-oriented, national values*

Ölkəmizdə həyata keçirilən təhsil islahatlarına dair direktiv sənədlərdə ali məktəblərdə müəllimlər qarşısında biliklərin əsaslarını aşılamaqla yanaşı, onların bir şəxsiyyət kimi formalaşdırılması da təxirəsalınmaz vəzifələr kimi qoyulur. Bu vəzifələrin müvəffəqiyyətlə həllindən ötrü haqqında danışılan problemin geniş şəkildə tədqiq olunması zəruri sayılır.

Problemin elmi-pedaqoji ədəbiyyatda qoyuluşunu hərtərəfli araşdırıb təhlilə cəlb etdik-

dən sonra belə qənaət hasil oldu ki, “Azərbaycanda təhsili inkişafı üzrə Dövlət Strategiyası”nda əsas istiqamətlərdən biri olan səriştəyə əsaslanan şəxsiyyətyönlü təhsilin məzmununun yaradılması istiqamətində tədqiqatların az olması bu problemin hərtərəfli öyrənilməsinə tələb edir. Bunun üçün problemin elmi, pedaqoji, metodik ədəbiyyatda qoyuluşunun hərtərəfli öyrənilməsi kimi onun ali məktəb təcrübəsindəki qoyuluşu da öyrənilməlidir.

Bu məqsədlə tədqiqat planının tələblərinə müvafiq olaraq Naxçıvan Muxtar Respublikasının ali məktəbləri ilə yanaşı ölkəmizin ali pedaqoji təhsil müəssisələrində də müşahidələrin aparılmasını, ali məktəb sənədlərinin araşdırılmasını, bir sözlə, problemin ali məktəb təcrübəsində qoyuluşunu dərinlən öyrənilməsinə məqsədmüvafiq saydıq. Qarşıya qoyulan məqsədə uyğun olaraq Naxçıvan Muxtar Respublikasında fəaliyyət göstərən ali məktəblərdə problemin qoyuluşunun öyrənilməsinə üstünlük verdik.

Birincisi, ona görə ki, Naxçıvanda fəaliyyət göstərən Naxçıvan Müəllimlər İnstitutunu ali pedaqoji təhsil müəssisəsi kimi əsas tədqiqat obyektini hesab edirdik. Ona görə də Naxçıvan Müəllimlər İnstitutunda ali pedaqoji təhsil müəssisəsi müstəvisində şəxsiyyətyönlü təhsilin məzmunu üzrə bilik və bacarıqların sistem halında verilməsi təcrübəsini daha yaxından öyrənmək mümkün hesab etdik. Başqa sözlə desək, Naxçıvan Muxtar Respublikasında yerləşən Naxçıvan Müəllimlər İnstitutunun təmsalında problemin qoyuluşunun vəziyyətini məqsədyönlü, planlı, mütəşəkkil olaraq öyrənilməsi bizim üçün həm asan, həm sərfəli, həm də çox önəmlidir. İkinci bir tərəfdən, Naxçıvan Müəllimlər İnstitutunun tədqiqat planına uyğun olaraq tədqiqat obyektini kimi seçilməsi, ilk növbədə, pedaqoji eksperimentin mərhələlər üzrə aparılmasına müəyyən şərait yaradacaqdır. Ona görə ki, hazırda çalışdığımız Naxçıvan Müəllimlər İnstitutunda oxuduğumuz mühazirələrdə, keçirdiyimiz seminarlarda və digər praktik məşğələlərdə, habelə auditoriyadankənar tədbirlərdə şəxsiyyətyönlü təhsilin məzmunu üzrə hazırladığımız öyrədici materialların səmərəliliyinin eksperiment vasitəsilə yoxlanılması pedaqoji məntiqə daha uyğundur.

Bütün bunları nəzərə alaraq biz ali pedaqoji təhsil müəssisələrində şəxsiyyətyönlü təhsilin məzmununun sistemi probleminin ali məktəb təcrübəsində qoyuluşunu Naxçıvan Müəllimlər İnstitutunun təmsalında həyata keçirməyi planlaşdırdıq. Naxçıvan Müəllimlər İnstitutunda 10 ildən artıq qazandığımız pedaqoji təcrübə müddətində şəxsiyyətyönlü təhsilin məzmununun yaradılması ilə bağlı işlərin məqsədyönlü, planlı, mütəşəkkil aparılmaması səbəbindən problemin qoyuluşu vəziyyətini müəyyən edici eksperiment vasitəsilə öyrənməyi qərara aldıq. Bunun

üçün, ilk növbədə, tələbələrin şəxsiyyət anlayışına, şəxsiyyətin formalaşması mövzusunda, şəxsiyyətin formalaşmasına təsir edən amillər probleminə münasibətlərini öyrənmək qərarına gəldik. Sorğumuzun ikinci mərhələsində isə şəxsiyyətyönlü təlim, şəxsiyyətyönlü təhsil, şəxsiyyətyönlü tərbiyə, şəxsiyyətyönlü təhsilin məzmunu üzrə səmərəli fəaliyyətin vəziyyəti, şəxsiyyətyönlü təhsilin biliklərin və bacarıqların sistem halında öyrənilməsinə təsiri məsələlərinə münasibətlərini öyrəndik. Üçüncü mərhələdə hansı tarixi şəxsiyyətlərin nümunəsində “şəxsiyyətyönlü təhsilin məzmunu üzrə tələbələrə bilik, bacarıqların sistemini aşılamaq olar?” sualı ilə fənn müəllimlərinə müraciət etdik. Dördüncü mərhələdə isə yuxarı kurs tələbələrinə, yəni yaxın zamanlarda müəllim olacaq tələbələrə “Şagirdlərin şəxsiyyətyönlü təhsilin məzmunu üzrə hansı bilik, bacarıqların sistemini aşılamaq olar?” sualı ilə müraciət etdik.

Tədqiqat planına uyğun olaraq, pedaqoji eksperimentin müəyyən edici mərhələsində vəziyyətin öyrənilməsi aldığımız nəticələrdən asılı olaraq öyrədici materialların məqsədyönlü şəkildə hazırlanmasına təkan verəcəkdir. Öyrədici materialların tələbələrə öyrədilməsi isə gələcək müəllimlərin şəxsiyyətyönlü təhsilin məzmunu üzrə bilik və bacarıqların sistem halında öyrənmələrinə və bu sahədə örnək təcrübə qazanmalarına şərait yaradacaqdır. Bunun üçün nəzərdə tutulan bu işlərin Naxçıvan Müəllimlər İnstitutunun hansı fakültələrində aparılması sualını ortaya qoydu.

Tədqiqat planına uyğun olaraq biz pedaqoji eksperimentin birinci mərhələsi üzrə görülən işlərin “İbtidai sinif müəllimliyi”, “Təsviri incəsənət müəllimliyi”, “Biologiya müəllimliyi”, “Psixologiya müəllimliyi” fakültələrində həyata keçirilməsini məqsəduyğun hesab etdik. Sual olunur, nə üçün? Birincisi, ona görə ki, ibtidai sinif müəllimləri, təsviri incəsənət müəllimləri, biologiya müəllimləri, psixologiya müəllimləri şəxsiyyətin formalaşması işində daha münasib, daha aktiv fəaliyyət göstərə bilirlər.

Onların tədris etdiyi fənlərlə bağlı dərslərdə, dərslər vəsaitlərində istifadə etdikləri metodik ədəbiyyatlarda şəxsiyyətyönlü təhsilin məzmunu üzrə işin təşkilinə istiqamət verən elmi-pedaqoji ideyalar, metodik göstərişlər, tövsiyələr daha çoxdur. Üstəlik ibtidai sinif müəllimlə-

rinə orta ümumtəhsil məktəblərinin I-IV siniflərinin tədris planına daxil olan bütün fənlərini tədris etməyə icazə verilir. Şübhəsiz, ibtidai sinif müəllimləri Azərbaycan dili, həyat bilgisi, texnologiya, riyaziyyat, əmək təlimi, musiqi, təsviri incəsənət, fiziki tərbiyə dərslərində şəxsiyyətyönlü təlimin məzmunu ilə bağlı məqsədyönlü, planlı, mütəşəkkil işləri müvafiq ardıcılıqla həyata keçirə bilirlər. Eyni sözləri təsviri incəsənət, biologiya, psixologiya müəllimləri haqqında da söyləmək olar. Onların da ibtidai sinif müəllimləri kimi şəxsiyyətyönlü təhsilin məzmununun yaradılması işində çalışmaq imkanları daha genişdir. Məhz ona görə də Naxçıvan Müəllimlər İnstitutunun “İbtidai sinif müəllimliyi”, “Təsviri incəsənət müəllimliyi”, “Biologiya müəllimliyi”, “Psixologiya müəllimliyi” fakültələrində təhsil alan I-IV kurs tələbələri ilə dörd istiqamət üzrə anket sorğusu təşkil etdik.

İbtidai sinif müəllimliyi fakültəsinin I kursları üçün təşkil olunmuş anket sorğusuna aşağıdakı sualları daxil etdik:

“Şəxs kimə deyilir?”, “Şəxsiyyət kimə deyilir?”, “Şəxsiyyət anlayışının fəlsəfi mahiyyətini şərh edin.”, “Şəxsiyyət anlayışının psixoloji mahiyyətini izah edin.”, “Şəxsiyyət anlayışının izahına pedaqoji kontekstdən yanaşa bilərsinizmi?”, “Şəxsiyyətin formalaşması nə vaxt baş verir?”, “Şəxsiyyətin formalaşmasına təsir edən irsiyyət amili haqqında fikirlərinizi praktik nümunələr əsasında şərh edin.”, “Şəxsiyyətin formalaşmasına təsir edən mühit amili ilə bağlı fikirlərinizi praktik nümunələr əsasında şərh edin.”, “Şəxsiyyətin formalaşmasına təsir edən mühit amili ilə bağlı fikirlərinizi praktik nümunələr əsasında şərh edin.”, “Şəxsiyyətyönlülük anlayışını şərh edin.”

Alınan cavabları nəzərdən keçirərkən məlum oldu ki, tələbələrin əksəriyyəti şəxsiyyət anlayışı, şəxsiyyətin formalaşmasına təsir edən amillərə yalnız nəzəri cəhətdən yanaşmış, şəxsiyyətyönlülük, şəxsiyyətyönlü inkişafı ilə bağlı şablon cavablar vermişlər.

Göründüyü kimi, tələbələrin heç birisi biz istədiyimiz səviyyədə cavab verə bilməmişlər. Yəni onların cavablarının heç birisi əla cavablar kimi qeydə alınmamışdır. Suallara cavab verənlərin yalnız 20-25%-i orta səviyyəli cavablarla kifayətlənmişlər. Suallara cavab verən tələbələrin təxminən 50%-i aşağı səviyyəli cavablar ver-

mişlər. Hətta suallara cavab verməyənlər də qeydə alınmışdır. Bir qədər dəqiq desək, verilən sualları cavablandırın 25 tələbədən birinci suala orta səviyyəli cavablar verənlərin sayı 5, aşağı səviyyəli cavab verənlərin sayı 14, cavab verməyənlərin sayı 6 nəfər; ikinci suala orta səviyyəli cavab verənlərin sayı 6, aşağı səviyyəli cavab verənlərin sayı 14, cavab verməyənlərin sayı 5 nəfər; üçüncü suala orta səviyyəli cavab verənlərin sayı 5, aşağı səviyyəli cavab verənlərin sayı 14, cavab verməyənlərin sayı 6 nəfər; dördüncü suala orta səviyyəli cavab verənlərin sayı 6, aşağı səviyyəli cavab verənlərin sayı 14, cavab verməyənlərin sayı 5 nəfər; beşinci suala orta səviyyəli cavab verənlərin sayı 5 nəfər, aşağı səviyyəli cavab verənlərin sayı 16 nəfər, cavab verməyənlərin sayı 4 nəfər olmuşdur. Altıncı suala orta səviyyəli cavab verənlərin sayı 6 nəfər, aşağı səviyyəli cavab verənlərin sayı 14 nəfər, cavab verməyənlərin sayı 5 nəfər olmuşdur.

Göründüyü kimi, 1-ci və 6-cı suallara cavab verən tələbələrin təxminən 75-80%-i suallara orta və aşağı səviyyəli cavablar vermiş, 5%-i isə heç bir cavab verə bilməmişlər. Bütövlükdə götürsək, 1-6-cı suallara cavab verən 25 şagirdin təxminən 85 faizi suallara cavab verməkdə ciddi çətinliklərlə üzləmişlər. Cədvələ diqqət etsək görürük ki, 7, 8, 9, 10-cu sualları cavablandırın şagirdlərin də heç birisi əla səviyyəli cavablarla fərqlənməmişlər. Onların da böyük əksəriyyəti suallara cavab verməkdə çətinlik çəkmişlər. Hətta 7-ci suala cavab verən 25 şagirddən 18 nəfəri aşağı səviyyəli cavab vermiş, 3 nəfəri cavab verməkdən imtina etmişlər. Yaxud 8-9-cu suallara cavab verənlərin 22 nəfəri, 10-cu suala cavab verənlərin isə 24 nəfəri aşağı səviyyəli cavablar vermişlər.

Yeddinci suala orta səviyyəli cavab verənlərin sayı 4 nəfər, aşağı səviyyəli cavab verənlərin sayı 18 nəfər, cavab verməyənlərin sayı isə 3 nəfər olmuşdur. Səkkizinci suala orta səviyyəli cavab verənlərin sayı 3 nəfər, aşağı səviyyəli cavab verənlərin sayı 15 nəfər, cavab verməyənlərin sayı isə 7 nəfər olmaqla eyni xarakterli cavablarla diqqəti cəlb etmişlər. Bu, o deməkdir ki, gələcəkdə ibtidai sinif müəllimi kimi fəaliyyət göstərəcək bugünkü tələbələr, gələcəyin müəllimləri olanlar şəxsiyyət, şəxsiyyət anlayışının pedaqoji-psixoloji mahiyyəti, şəxsiyyətin formalaşmasına təsir edən amillər, şəxsiyyət-

yönlülük anlayışının şərh kimi məsələlərə ciddi yanaşmamış və primitiv cavablar vermişlər. Tələbələrin cavabları onu göstərir ki, gələcək müəllimlərin şəxsiyyətyönlü təhsil anlayışı haqqında bilikləri aşağı səviyyədədir.

I, II, III, IV kurs tələbələrilə və belə sorğuları həyata keçirdik. Sadəcə olaraq sonrakı kursların sorğu anketinə müvafiq olaraq “Şəxsiyyətyönlü təhsil anlayışını şərh edin”, “Şəxsiyyətyönlü təhsilin məzmunu üzrə görülən işlərin mahiyyətini aydınlaşdırın” və “Şəxsiyyətyönlü təhsilin məzmunu üzrə bilik və bacarıqların sistem halında verilməsinə münasibət bildirin” kimi sualları əlavə etdik. Bu cavablardan məlum oldu ki, tələbələr şəxsiyyətyönlülük, şəxsiyyətyönlü təhsil, şəxsiyyətyönlü təhsilin yeni məzmunu verilən biliklərin aydınlaşdırılmasında çətinlik çəkirlər. Məlum oldu ki, tələbələrin şəxsiyyətyönlü təhsilin yeni məzmunu üzrə soykökümüzə əsaslanan milli-mənəvi dəyərlər, ümumtürk mənəvi normaları, əxlaqi normaları özündə ehtiva edən milli-mənəvi dəyərlər, əxlaqi-mənəvi tərbiyəni özündə əks etdirən milli-mənəvi dəyərlər və bu kimi şəxsiyyətyönlü təhsilin yeni məzmununun yaradılması üçün zəruri sayılan biliklər sistemi ilə yaxından tanış olmalarına zəruri ehtiyac duyulur. İstər Naxçıvan Müəllimlər İnstitutunun müəllim hazırlayan fakültələrində, istərsə də Naxçıvan Dövlət Universitetinin humanitar fənlərlə bağlı olan fakültələrində apardığımız sorğuların heç birində tələbələr səriştəyə əsaslanan şəxsiyyətyönlü təhsilin yeni məzmununun yaradılması ilə bağlı verilən sualları qaneedici şəkildə cavablandırmamışlar.

Alınan cavablar təhlilə cəlb edilərkən məlum oldu ki, I-IV kurs tələbələri şəxsiyyət və şəxsiyyətin formalaşmasına təsir edən amillərlə bağlı sualları nəzəri cəhətdən təhlil edərkən cavablandırmışlar. Tələbələr şəxsiyyətyönlülük və şəxsiyyətyönlü təhsilin məzmunu üzrə görülən işlərin mahiyyətini aydınlaşdırma bilməmişlər.

Araşdırmalar göstərir ki, III kurs tələbələri də I və II kurs tələbələri kimi verilən sualları primitiv şəkildə cavablandırmışlar. Əslində pedaqoji fakültənin III kurs tələbələrinə verilən sualların əksəriyyəti I və II kurs tələbələri tərəfindən cavablandırılmışdır. Yəni onlara verilən 12 sualdan 11-i təkrarlanan suallardır, sonuncu cavabları bir qədər ağırlaşdırmağa xidmət edən sualların sırasına daxil edilən suallar kimi

dəyərləndirmək olar. Ümumiyyətlə desək, III kurs tələbələrinin I və II kurs tələbələrindən fərqli cavabları yalnız sonuncu suallara verilən cavablarla bağlı olmuşdur. Başqa sözlə desək, III kurs tələbələri də I və II kurs tələbələri kimi verilən sualları qeyri-elmi, qeyri-pedaqoji kontekstdə cavablandırmalı olmuşlar.

Fikrimizi bir qədər dəqiq ifadə etmək üçün suallara alınan cavabları konkret rəqəmlər əsasında şərh etmək istərdik. Belə ki, “Şəxs kimə deyilir?” sualına 23 tələbədən heç birisi əla səviyyəli cavab verməmişdir. Orta səviyyəli cavabların sayı 3, aşağı səviyyəli cavab verənlərin sayı 13, cavab verməyənlərin sayı isə 7 olmuşdur; “Şəxsiyyət kimə deyilir?” sualına 23 tələbədən heç birisi əla səviyyəli cavab verməmiş, onlardan yalnız 2-si orta səviyyəli, 13-ü aşağı səviyyəli cavablar vermiş, 8 nəfər isə cavab verməmişdir. “Şəxsiyyət anlayışının fəlsəfi mahiyyətini şərh edin” sualına 23 tələbədən 3 nəfəri orta, 13 nəfəri aşağı cavablar vermiş, 7 nəfəri isə cavab verə bilməmişdir. “Şəxsiyyət anlayışının psixoloji mahiyyətini izah edin” sualına 23 tələbədən 3 nəfəri orta səviyyəli, 14 nəfəri aşağı səviyyəli cavablar versələr də, qalan 6 nəfər şagird suallara cavab verə bilməmişdir. “Şəxsiyyət anlayışının izahına pedaqoji kontekstdən yanaşa bilərsinizmi?” sualına 23 nəfər tələbədən 2 nəfəri orta səviyyəli, 14 nəfəri aşağı səviyyəli cavablar vermiş, 7 nəfər tələbə isə suala cavab verə bilməmişdir. “Şəxsiyyətin formalaşması nə vaxt baş verir?” sualına 23 tələbənin 3 nəfəri orta, 12 nəfəri aşağı səviyyəli cavab vermiş, 8 nəfər şagird suala cavab verməmişdir; “Şəxsiyyətin formalaşmasına təsir edən irsiyyət amili haqqında fikirlərinizi yazın” sualına 23 tələbənin 1 nəfəri orta, 12 nəfəri aşağı səviyyəli cavablar vermiş, 10 nəfər suala cavab verməmişdir; “Şəxsiyyətin formalaşmasına təsir edən mühit amili ilə bağlı fikirlərinizi yazın” sualına 23 tələbədən 1 nəfəri orta, 13 nəfəri aşağı səviyyəli cavab vermiş, qalan 9 tələbə suala cavab verməmişdir; Şəxsiyyətin formalaşmasına təsir edən tərbiyə amili ilə bağlı fikirlərinizi açıqlayın” sualına 24 nəfər tələbədən 2 nəfəri orta, 13 nəfəri aşağı səviyyəli cavablar vermiş, 9 nəfər tələbə suala cavab verə bilməmişdir. “Şəxsiyyətyönlülük” anlayışını şərh edin” sualına 24 nəfər tələbədən 1 nəfəri orta səviyyəli, 13 nəfəri aşağı səviyyəli cavablar vermiş, 10 nəfər tələbə

suala cavab verməmişdir; “Şəxsiyyətyönlü təhsil anlayışını şərh edin” sualına 24 nəfər tələbədən 1 nəfəri orta səviyyəli, 12 nəfəri aşağı səviyyəli cavablar vermiş, qalan 11 nəfər tələbə suala cavab verə bilməmişdir. III kurs tələbələri ilə aparılan sorğuya əlavə olunan axırıncı “Şəxsiyyətyönlü təhsilin məzmunu üzrə görülən işlərin mahiyyətini aydınlaşdırın” sualına 24 tələbədən 2 nəfəri orta səviyyəli, 13 nəfəri aşağı səviyyəli cavablar vermiş, 9 nəfər tələbə isə suala cavab verə bilməmişdir.

III kurs tələbələri ilə aparılan anket sorğusunun nəticələri sübut etdi ki, tələbələrin heç birisi şəxsiyyətyönlü təhsilin məzmunu üzrə müvafiq biliklər qazanmamış və bu sahədə zəruri bacarıqlara yiyələnmişlər. Bütün bunlar isə onu göstərir ki, ali məktəbin pedaqoji fakültəsində təhsil alan tələbələr şəxsiyyətyönlü təhsilin məzmunu ilə bağlı nəzəri biliklərə və praktik bacarıqlara malik olmadıqları üçün onların gələcəkdə ibtidai sinif müəllimi kimi şəxsiyyətyönlü təhsilin məzmunu üzrə bilik və bacarıqların sistem halında şagirdlərə aşılması işində çətinlik çəkəcəklər.

Göründüyü kimi, I, II, III kurslara verilən suallardan fərqli olaraq, IV kurs tələbələrinə şəxsiyyətyönlü təhsilin məzmunu ilə əlaqədar da sual təqdim etmişik. Şəxsiyyət, şəxsiyyətin formalaşması və şəxsiyyətyönlülükə bağlı suallara qaneedic cavab verməyən tələbələr şəxsiyyətyönlü təhsilin məzmunu ilə bağlı da qaneedic cavablar verməkdə çətinlik çəkmişlər. Fikrimizi daha aydın şərh etmək üçün cədvəldəki cavabların müqayisəli şəkildə təhlil edilməsini məqsədmüvafiq hesab etdik.

Göründüyü kimi, Naxçıvan Dövlət Universitetində təhsil alan gələcək Azərbaycan dili və ədəbiyyat müəllimlərinə, yəni institutun filoloji fakültəsinin I-IV kurs tələbələrinə “Milli mənəvi dəyərlərə dair biliklərin verilməsinə, bacarıqların aşılmasına necə nail olmaq olar?” sualı əsasında müraciət edərkən aşağıdakı cavabları aldıq. Belə ki, filoloji fakültənin IV kurs tələbələri cədvəldə qeyd olunan heç bir suala əlaqəli cavablar verilməmişlər. Belə ki, “Soykökümüzlə əsaslanan milli-mənəvi dəyərlər haqqında nə deyə bilərsiniz?” sualına 19 nəfər tələbədən 2 nəfəri orta, 9 nəfəri aşağı səviyyəli cavablar vermiş, qalan 8 nəfər tələbə suala cavab verə bilməmişdir. “Adətlərimizlə bağlı milli-mənəvi

dəyərləri izah edin” sualına da 19 nəfər tələbədən 2 nəfəri orta, 8 nəfəri aşağı səviyyəli cavablar vermiş, 9 nəfər tələbə suala cavab verə bilməmişdir. “Xalqımızın ənənələri ilə bağlı fikirlərinizi şərh edin” sualına da 19 tələbədən 1 nəfəri orta, 11 nəfəri aşağı səviyyəli cavablar vermiş, qalan 7 nəfər tələbə suala cavab verməmişdir. “Milli-mənəvi dəyərlərimizi təsnif edin” sualına da 19 nəfər tələbədən 2 nəfəri orta, 9 nəfəri aşağı səviyyəli cavablar vermiş, 8 nəfəri suala cavab verə bilməmişdir. “Milli dəyərlərimizlə ümumbəşəri dəyərlərimiz sintez halında təşkil edən nümunələr haqqında fikirlərinizi söyləyin” sualına da 19 tələbədən 3 nəfəri orta, 10 nəfəri aşağı səviyyəli cavablar vermiş, qalan 6 nəfər tələbə suala cavab verə bilməmişdir.

“Azərbaycan və ümumtürk mənəvi normaları və keyfiyyətləri haqqında nə bilirsiniz?” sualına da 19 nəfər tələbədən 2 nəfəri orta, 10 nəfəri aşağı səviyyəli cavab vermiş, 7 nəfər suala cavab verə bilməmişdir. “Əxlaq normaları ilə bağlı mənəvi dəyərləri izah edin” sualına 18 tələbədən 2 nəfəri orta səviyyəli, 7 nəfəri aşağı səviyyəli cavablar vermiş, 9 nəfər tələbə isə suallara cavab verə bilməmişdir. “Əxlaq tərbiyəsi və mənəvi tərbiyəni özündə birləşdirən milli dəyərlər haqqında fikirlərinizi yazın” sualına cavab verən 18 tələbədən 1 nəfəri orta səviyyəli, 7 nəfəri aşağı səviyyəli cavablar vermiş, qalan 10 nəfər tələbə suala cavab verə bilməmişdir. “Klassik ədəbiyyatda milli-mənəvi dəyərlərimiz necə qoyulur?” sualına cədvəldə qeyd olunan 18 tələbədən 1 nəfəri orta səviyyəli, 8 nəfəri aşağı səviyyəli cavablar versələr də, qalan 9 nəfər suala cavab verə bilməmişdir. Sonuncu “Müasir ədəbi nümunələrdə və bədii yaradıcılıq materiallarında milli-mənəvi dəyərlərimiz necə ifadə olunur” sualına 18 tələbədən 1 nəfəri orta səviyyəli, 8 nəfəri aşağı səviyyəli cavablar vermiş, 9 nəfər tələbə isə suala cavab verə bilməmişdir. “Yetişən nəslin şəxsiyyətyönlülük səviyyəsini yüksəldən milli-mənəvi dəyərlərimiz haqqında fikirlərinizi bildirin” sualına da 19 nəfər tələbədən heç biri əla və orta səviyyəli cavablar verə bilməmiş, 8 nəfər tələbə aşağı səviyyəli cavab vermiş, qalan 11 nəfər tələbə isə sualı cavablandırmamışdır. “Dövlət direktivlərindən milli-mənəvi dəyərlərimizin yeri rolu və əhəmiyyəti haqqında fikirlərinizi bildirin” sualına 18 tələbədən 1 nəfəri orta, 7 nəfəri aşağı sə-

viyyəli cavablar vermiş, 10 tələbə isə bu suala cavab verə bilməmişdir. “Şəxsiyyətəyönlü təhsilin məzmununun yaradılması haqqında fikirlərinizi söyləyin” sualına da 18 tələbədən heç biri nə əla səviyyəli, nə də orta səviyyəli cavablar verməmiş, 8 nəfər tələbə bu suala aşağı səviyyəli cavab vermiş, qalan 10 nəfər tələbə isə sualı cavablandırılmamışdır.

Bütün bunlar onu göstərir ki, tələbələr şəxsiyyətəyönlü təhsilin məzmununun yaradılması üçün zəruri sayılan biliklərə yiyələnmişlər. Bu səbəbdən onlar şəxsiyyətəyönlü təhsilin məz-

mun ilə bağlı olan suallara qanəedici şəkildə cavablar verə bilməmişlər.

Deyilənləri ümumiləşdirərək qeyd etməliyəm ki, ali təhsil müəssisələrində şəxsiyyətəyönlü təhsilin məzmunu üzrə bilik və bacarıqları sistem halında verilməsi təcrübəsi qanəedici səviyyədə olmadığı üçün bu problemin geniş şəkildə tədqiq olunmasına ətraflı öyrənilməsinə zəruri ehtiyac duyulur. Məhz ona görə də ali məktəblər və şəxsiyyətəyönlü təhsilin yeni məzmununun yaradılması üzrə öyrədici materialların hazırlanaraq təbiiq olunmasını məqsədə müvafiq hesab edirik.

Ədəbiyyat:

1. Abbasov, A.N. Pedaqogika. / A.N. Abbasov H. Əlizadə. – Bakı: Renessans, – 2000.
2. Cəbrayilov, İ.H. Təhsilin təşkilinə müasir pedaqoji yanaşmalar. – Bakı: Mütərcim, – 2019.
3. İlyasov, M.İ. Müasir təhsil: ənənədən innovasiyaya. – Bakı: Elm və Təhsil, – 2021, – 376 s
4. Hüseynova, G.A. Kurikulum təliminə praktik baxış. – Bakı: Hədəf, III nəşr, – 2017.
5. Qasımova, L.N. Pedaqogika: Dərslik. / L.N. Qasımova, R.M. Mahmudova –Bakı: Çarşıoğlu, – 2019, –548 s
6. Rüstəmov, F.A., Dadaşova, T.Y. Ali məktəb pedaqogikası. –Bakı: Nurlan, – 2007, – 568 s.
7. Nəzərov, M.H., Quliyev N.Z., Nəzərova X.M. Pedaqoji texnologiyalar. – Bakı: ADPU-nun nəşriyyatı, – 2020, – 467 s.
8. Nəzərov, M.H. Təhsil fəlsəfəsi: Dərs vəsaiti.– Bakı: ADPU-nəşriyyatı, – 2021,– 496 s.
9. Sadıqov, F.B., Pedaqogika: Dərs vəsaiti. – Bakı: Adiloğlu, – 2012, – 552 s.
10. Sadıqov, F.B. Didaktika. / F.B., Sadıqov, O.Q. Həsənli – Bakı: Elm və Təhsil, – 1971, – 182 s.
11. Sadıqov, F.B. Ümumi pedaqogika, – Bakı: Maarif, – 2018.
12. Sadıqov, F.B. Ali məktəb pedaqogikası. / F.B. Sadıqov, A.M. Mövsümlü. – Bakı: Gənclik,– 2021.

E-mail: tamarabaxsheliyeva@gmail.com

Rəyçilər: *ped.ü.elm.dok., prof. F.B. Sadıqov,*
ped.ü.fəls.dok., dos. V.P. Bəşirov

Redaksiyaya daxil olub: 03.06. 2022.